

Azınlıkça Dergisi

Sayı: 48- Haziran 2010

Agos - Haziran 2010

Herkül Millas

Ötekileştirilmiş azınlıkların (ve etnik grupların) temel sorunu çoğunluğa sıkıntısını anlatamamasıdır. Derdinin haklılığını kabul ettirmesi bir yana, “anlatabilmesi” bile sorundur. Bir kesimin, kimilerince haksız ve aşırı bile sayılacak olan ama o kesimin hoşuna gitmeyen bir tutumu anlaşılır kılamaması azınlık sorunlarının ne denli karmaşık olduğunu gösterir. Ötekileştirme aslında önyargı içeren bir durumdur; önyargı ise zaten bilinç dışı bir olgudur. Azınlıklar da bilinç dışı bir sorunla karşı karşıya.

Kimi zaman çoğunluğun vurdumduymazlığı fıkralarla dile getirilir. “- Yahudilerle terzileri toplama kamplarına götürüyorlar! – Terzileri neden götürüyorlar?” kara mizahı önyargılarımızın bir örneğidir. Veya “İki şeye tahammül edemiyorum: ırkçılığa ve Amerikalılara” paradoksu da bilinçaltımızın hicvi sayılabilir. Çok sık duyduğum “Ermenidir (veya Rumdur veya Türktür/Müslümandır) ama iyi insandır” cümlesine de güler misin ağlar mısın?

Geçenlerde saygın, deneyimli, açık görüşlü emekli bir Türk diplomat azınlıklardan söz ederken “onlar bizim vatandaşlarımızdır, bizim korumamız altındadır, kardeşlerimizdir” gibi bir söylemle – kuşkusuz kendi açısından iyi niyetle – bir televizyon programında azınlıklardan yana konuşuyordu. Rahatsız oldum. “Bizim vatandaşlarımızdır” sözü ne demek? “Siz” kimsiniz? Yabancı turistler için “onlar bizim misafirlerimizdir” dense anlardım; bu durumda “biz” bu ülkenin vatandaşları oluruz, “onlar” da yabancı misafirlerimiz. Ama vatandaşlar arasında eşitliğin egemen olması gerektiği çağdaş bir toplumda “bizim vatandaşımız” sözü sırtıtıyor. Azınlık üyesi olarak ben kendimi kimsenin vatandaşı olarak görmek istemiyorum; kendimi ülkenin vatandaşı

olarak algılıyorum. “Bizim” sözü hala aşamadığımız “egemen etnik çoğunluk” anlayışının dolaylı itirafı olarak sırtıyor; veya “yabancıınız” algılamasını çağırıştırıyor. Doğru ifade “azınlıklar da bu ülkede eşit vatandaşlardır”dır. Hoş, buna inananlar çoğunlukta olduğunda bunu da söylemeye gerek duyulmaz; gerek duyuluyorsa bu alanda ciddi sorun vardır demektir, söylenenin tersi geçerlidir demektir. Bunları çoğunluğa anlamak ne kadar zor!

Başka bir televizyon programında Siirt'ten söz ediliyordu. Yine iyi niyetle bir konuşmacı Siirt'ten yana çıktı ve “böyle durumlar daha yakın yerlerde de yaşanıyor” diye bu doğu kentini savundu. “Daha yakın”! Nereye daha yakın? Uzak olan hangi kenttir? Aslında Siirt İstanbul'a ne kadar uzaksa İstanbul de Siirt'e o kadar uzaktır. Ama anlaşılana, konuşmacının aklında bir merkez var ve uzaklıkları o merkeze göre ölçüyor. Kendini ve kentini merkeze yerleştirmiş bir kez, artık Siirt “uzak”tır. İyi olabilir ama “uzaklığı” kalıcıdır. Buna mesafe açısından dışlanma ve dolayısıyla ötekileştirme diyebiliriz.

İşte azınlık olmak bunun gibi bir şeydir: Biraz yabancı gibi algılanırsınız, biraz uzakta sayılırsınız... “Biz” ise hem normal yerdeyiz, yani merkezdeyiz; hem de “bizim” vatandaş olduğumuzu hatırlatmak gerekmiyor. Eşitliği sağlanmamış ikili bir dünya söz konusu. Bu konuda artık ne deseniz, yani lehte veya aleyhte de konuşsanız bu ikili ve uzlaşmaz dünya yok olmaz.

Ama bu durum madalyonun bir yüzüdür; azınlığı ve farklı etnik grubu ötekileştirenlerin yüzü. Öteki yüzünde azınlıklar vardır, ülkelerinde “biz” diye algılanmayanlar. Ya onlar kendilerini nerede görürler? Kendilerini vatandaşlık skalasının hangi basamağında algırlarlar? Çünkü her türlü sitemin ve mağduriyetin ötesinde her vatandaşın da – hani hepimiz vatandaşız diye sitem eden azınlık üyeleri var ya! – sorumlulukları var. Kimileri, onları dışlayanları haklı çıkarırcasına kendilerini gettolara hapsetmişler, toplumun dışına kaçmışlar, içlerine kapanmışlardır. Toplum yaşamının uzağında kalmışlardır.

Aslında kısır bir döngü söz konusudur. Birileri dışlanır, dışlananlar kendi içlerine kapanırlar, kapandıkları için çoğunlukta iyice koparlar, içine kapanmış ve çoğunlukta kopmuş bir görüntü verdiklerinden çoğunlukça yeniden dışlanırlar. Bu kısır döngünün başlangıç noktası her zaman belli değildir. Yukarıda “birileri dışlanır” diye başlayan cümle “birileri kendi içlerine kapanırlar” noktasından da başlatılabilir. Aynı döngü yeniden kurulur. İşte azınlık olmak (ve uyum sağlayamamış etnik grup olmak) aynı zamanda bunun gibi de bir şeydir.

Benim gönlüm ise ne “anlamadan” pot üstüne pot kırarak sözde mağdurdan yana çıkanlardan

yanadır, ne de mağdur edebiyatı yapa yapa kendi küçük hücrelerine çekilip ağlaşandan yana. Çoğunluklardan, azınlıklardan, etnik gruplardan kimselerin bir arada yaşayabilecekleri ortamı oluşturanlardan yanadır. Vatandaşlık temelinde eşitliğin arandığı değil, uygulandığı ortamdır yanayım. Bunu arayanlardan yana değil, bunun sağlanabileceğine inananlardan ve buna uygun yaşayanlardan yanayım. Çağdaşlık biraz da öyle bir şeydir: hakların “üstlerimizce” bahşedildiği değil, “bizler” tarafından kazanıldığı ortamdır.